

Stanowisko Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego

w odniesieniu do przygotowanego przez Departament Współpracy Międzynarodowej i Prawa Europejskiego Ministerstwa Sprawiedliwości projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (projekt z dnia 22 lutego 2011 r.)

Uwagi ogólne

Projektowane zmiany wiążą się przede wszystkim z potrzebą implementacji do polskiej procedury karnej reguł zawartych w dwóch decyzjach ramowych Rady Unii Europejskiej, stanowiących realizację zasady wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych przez państwa członkowskie.

Pierwsza to decyzja ramowa Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej. W art. 25 ust. 1 decyzji zawarte jest zobowiązanie państw członkowskich do przeniesienia do prawa krajowego obowiązków nałożonych na mocy decyzji w terminie do dnia 5 grudnia 2011 r.

W celu dostosowania polskiego prawa postępowania karnego do obowiązków wynikających z tej decyzji przewidziano w projekcie wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego:

1. **Rozdziału 66f.** Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności (art. 611t – 611tf),

2. **Rozdziału 66g.** Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności (art. 611tg – 611ts).

Druga decyzja ramowa stanowiąca podstawę projektowanych zmian w Kodeksie postępowania karnego to decyzja ramowa Rady 2008/947/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych. W art. 25 ust. 1 tej decyzji ramowej zobowiązano państwa członkowskie do wykonania decyzji w terminie do dnia 6 grudnia 2011 r. W wyniku konieczności przeniesienia obowiązków nałożonych na mocy tej decyzji ramowej do prawa krajowego przewidziano w projekcie wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego:

1. **Rozdziału 66h.** Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania, kary ograniczenia wolności, środka karnego orzeczonego samoistnie, a także warunkowego zwolnienia oraz warunkowego umorzenia postępowania (art. 611u – 611uc),
2. **Rozdziału 66i.** Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia o karze pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania, samoistnej karze lub środku niepolegającym na pozbawieniu wolności lub grzywnie, a także warunkowego zwolnienia oraz warunkowego umorzenia postępowania karnego (art. 611ud – uk).

Zgodnie z art. 249 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE) decyzja wiąże w całości adresatów, do których jest kierowana, w tym wypadku obie decyzje ramowe skierowane zostały do wszystkich państw członkowskich i pozostawiają im jedynie ograniczoną swobodę w dziedzinie wykonania decyzji. Potrzeba wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego zmian wynikających z decyzji jest zatem uzasadniona.

Zauważyć przy tym trzeba, że do obowiązującego Kodeksu postępowania karnego wprowadzone zostały w dniu 18 grudnia 2008 r. rozdziały art. 66a i 66b, co nastąpiło w wyniku implementacji decyzji ramowej Rady 2005/214/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym, a rozdziały 66c i 66d k.p.k. wprowadzono w dniu 5 lutego 2009 r. na skutek implementacji decyzji ramowej Rady 2006/783/WSiSW z dnia 6 października 2006 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do nakazów konfiskaty.

Przedstawiony projekt stanowi zatem ciąg dalszy wprowadzania do k.p.k. przepisów realizujących zasadę wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych wydanych w krajach Unii Europejskiej.

Uwagi szczegółowe

Art. 561

Za celowe uznać należy propozycje zmian treści przepisu art. 561 k.p.k. Z art. 19 ust. 1 decyzji ramowej 2008/909/WSiSW i art. 19 decyzji ramowej 2008/947/WSiSW wynika, że zarówno państwo wydające jak i państwo wykonujące mogą zastosować ułaskawienie. W świetle obecnego brzmienia art. 561 § 1 k.p.k. wątpliwości sądów budziła możliwość opiniowania prośby o ułaskawienie w sprawach, w których sąd przejmował na podstawie art. 611c § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 114 § 4 k.k. lub na podstawie art. 607s k.p.k. orzeczenie do wykonania i określał kwalifikację prawną oraz karę i środek podlegające

wykonaniu według prawa polskiego. Projektowany przepis wątpliwości te usuwa.

Umieszczenie rozdziałów 66f, 66g, 66h i 66i w Kodeksie postępowania karnego

Wymienione rozdziały mają stanowić część Działu XIII „Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych” k.p.k. Zgodnie z zasadą techniki prawodawczej zakładającą, że oznaczenie jednostek redakcyjnych nie powinno ulegać zmianie, projektowane nowe rozdziały umieszczono po Rozdziale 66e „Współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym”, choć uwzględniając rodzaj zagadnień stanowiących przedmiot regulacji, bardziej uzasadnione byłoby umieszczenie nowych rozdziałów bądź to bezpośrednio po Rozdziale 66d „Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia przypadku”, bądź przed Rozdziałem 66a. Projektowane rozdziały 66f – 66i wraz z istniejącymi rozdziałami 66a-66d regulują bowiem zasady wykonywania kar i innych środków w państwach członkowskich Unii Europejskiej, a zawarte w nich przepisy stanowią *leges specialis*, w stosunku do rozwiązań przewidzianych w Rozdziale 66. Uwzględniając jednak zasadę zachowania dotychczasowej numeracji przy nowelizacji kodeksu można zaakceptować propozycję projektu.

Rozdziały 66f i 66g

Projektowane przepisy wdrażające regulacje decyzji ramowej rady 2008/909/WSiSW dotyczącej kary pozbawienia wolności realizują przyjęte w decyzji zasady bezpośrednich kontaktów sądów (organów) przekazujących i wykonujących orzeczenia, stosowania standardowego zaświadczenia i respektują przesłanki obywatelstwa skazanego i jego zgody na wykonanie kary

w innym państwie UE, aniżeli państwo wydania orzeczenia. Te same zasady obowiązują w odniesieniu do przepisów Rozdziałów 66a-66d k.p.k.

Decyzja ramowa nie reguluje kwestii właściwości organów wykonujących karę pozbawienia wolności w projektowanym trybie (art. 5 ust. 1 decyzji ramowej). W projekcie jako organ właściwy wskazano sąd okręgowy (art. 611tg § 1). Rozwiązanie to uznać należy za zasadne, zważywszy spójność z rozwiązaniami zawartymi w Rozdziałach 65, 65a, 65b i 66 k.p.k. Obecnie to sąd okręgowy jest właściwy do wydania postanowienia w przedmiocie wydania osoby (art. 603 § 1 k.p.k.), jej tymczasowego aresztowania (art. 605 § 1 k.p.k.), do wydania europejskiego nakazu aresztowania (art. 607a i art. 607za § 1 k.p.k.) oraz do przejścia do wykonania kary pozbawienia wolności (art. 611 § 1 k.p.k.).

W projektowanym art. 611tb § 1 *in fine* wykluczono możliwość zaskarżenia postanowienia sądu w sprawie wystąpienia do sądu (organu) o przyjęcie wyroku do wykonania. Rozwiązanie to można zaakceptować zważywszy, że wystąpienie takie następuje bądź na wniosek skazanego lub za jego zgodą (art. 611t § 1 i 2) albo ustawa przewiduje wprost możliwość wystąpienia bez zgody skazanego (art. 611t § 5). Skazany ma zapewnioną możliwość zajęcia stanowiska w tej kwestii (art. 611tb 1 i 2) i zarówno on jak i jego obrońca mają prawo do udziału w posiedzeniu w tej sprawie (art. 611ti § 1 i 2). Wreszcie skazany będzie miał możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie wykonania kary wydane w państwie wykonania (w Polsce projektowany art. 611tj § 2). Dodatkowo zauważyć należy, że niezaskarżalne są obecnie postanowienia w sprawach wystąpień o wykonanie kary o charakterze pieniężnym i orzeczenia o przepadku (art. 611fe k.p.k. i art. 611fs k.p.k.).

W odniesieniu do projektowanego art. 611tb § 1 k.p.k. zauważyć nadto należy niespójność projektu i jego uzasadnienia w odniesieniu do obecności skazanego i obrońcy skazanego na posiedzeniu w sprawie wystąpienia do sądu lub innego organu państwa wykonania orzeczenia. Z treści przepisu wynika, że

obrońca skazanego ma prawo wziąć udział w posiedzeniu, „jeżeli się na nie stawi”, zaś skazany ma prawo do udziału w posiedzeniu, co oznacza konieczność zawiadomienia go o terminie posiedzenia. W uzasadnieniu projektu natomiast zastrzeżenie „o ile się stawia” odniesiono zarówno do skazanego, jego obrońcy jak i prokuratora. Rodzi to wątpliwość co do intencji autora projektu.

Za niezrozumiałe uznać należy nadto ograniczenie podstawy odmowy wykonania orzeczenia z art. 611tk § 1 pkt 2, wynikającej z zakazu *ne bis in idem* jedynie do sytuacji, w której postępowanie karne dotyczące tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone w Rzeczypospolitej Polskiej. Podstawa ta nie będzie w tej sytuacji dotyczyć takiego prawomocnego zakończenia postępowania w innym państwie członkowskim, o którym to zakończeniu sąd polski może wiedzieć. Ograniczenia takiego nie przewidziano w decyzji ramowej – art. 9 ust. 1 c, a co więcej nie jest ono spójne z rozwiązaniami z art. 611fg pkt 3 k.p.k. i art. 611fw § 3 pkt 3 k.p.k., w których mowa jest o prawomocnym zakończeniu postępowania w państwie członkowskim. O ile istnieją racje przemawiające za takim zróżnicowaniem powinny być one przedstawione w uzasadnieniu projektu.

Rozdziały 66h i 66i

W obu projektowanych rozdziałach implementowane są regulacje zawarte w decyzji ramowej rady 2008/947/WSiSW, przy czym rozdział 66 h dotyczy przekazywania wyroków do uznania i wykonania przez sądy polskie do sądów w innych państwach członkowskich UE, zaś rozdział 66i sytuacji odwrotnej, a więc otrzymywania przez polskie sądy orzeczeń (decyzji) sądów (organów) innych państw do uznania i wykonania. Orzeczenia (decyzje) dotyczyć będą kar i środków karnych oraz innych środków związanych z poddaniem skazanego próbie, a więc kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, kary ograniczenia wolności, samoistnie

orzeczonych środków karnych z art. 39 k.k., warunkowego umorzenia postępowania i warunkowego zwolnienia z odbycia reszty kary.

Postępowanie w tym zakresie odbywać się będzie, podobnie jak w odniesieniu do kwestii regulowanych w rozdziałach 66a, 66b, 66f i 66g w oparciu o zasadę bezpośredniego kontaktowania się właściwych organów państwa wydania i państwa wykonania orzeczenia, w toku postępowania stosowane będą ujednolicone zaświadczenia i formularze, koszty postępowania ponosić będzie Skarb Państwa państwa wykonania (art. 611u § 1, 4, 5, 8, art. 611ud § 2 i 3, art. 611 uk). Rozwiązania te są zgodne z regulacjami decyzji ramowej o probacji oraz spójne z funkcjonującymi już w k.p.k. regulacjami zawartymi w rozdziałach 66a – 66d oraz 65a, 65b i jako takie zasługują na akceptację.

Zasadą jest także wykonywanie orzeczenia według przepisów prawa państwa wykonania, które odmawia (art. 611ug § 1) lub może odmówić (art. 611ug § 3) jego wykonania, a w przypadku przyjęcia do wykonania dokonuje adaptacji orzeczenia, przy czym najistotniejsze dla istoty orzeczenia decyzje w toku postępowania wykonawczego wydawane są przez sąd państwa wydania orzeczenia (art. 611ue § 5 i art. 611ug § 4). Katalog obligatoryjnych i fakultatywnych podstaw odmowy wynika z art. 11 decyzji ramowej o probacji. Sąd polski może przy tym, nie akceptując ze względu na cele kary dostosowania orzeczenia przez państwo wykonania, cofnąć wystąpienie (art. 611ua § 4), co zabezpiecza realizację celów postępowania karnego i należy to zaaprobować.

Sądem właściwym wykonania orzeczenia innego kraju UE ma być w myśl projektu sąd rejonowy właściwy ze względu na stałe lub czasowe miejsce pobytu skazanego (art. 611ud § 1). Decyzja ramowa o probacji pozostawia kwestię wyznaczania właściwych organów państwom członkowskim (art. 3). Rozwiązanie przyjęte w projekcie zasługuje na akceptację. To sądy rejonowe i funkcjonujący w ich ramach kuratorzy sądowi wykonują większość czynności związanych z wykonaniem kar i środków, których dotyczą projektowane

rozdziały 66h i 66i. Ponadto rozwiązanie to jest spójne z treścią art. 611ff § 1 k.p.k. w odniesieniu do wykonania orzeczenia o karach o charakterze pieniężnym oraz z art. 611fn § 1 k.p.k. dotyczącym wystąpienia sądu polskiego o wykonanie orzeczenia przepadku (Rozdziały 66b i 66c k.p.k.).

W odniesieniu do kwestii właściwości sądu polskiego, o którym mowa w projektowanym art. 611u § 1 zwrócić należy uwagę na fakt, że mogą pojawić się wątpliwości dotyczące właściwości sądu w przypadku wystąpienia o wykonanie orzeczenia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu. Projektowany przepis nie wskazuje czy sądem właściwym będzie w takim przypadku orzekający o warunkowym zwolnieniu sąd penitencjarny, czy sąd, który wymierzył karę pozbawienia wolności. Uregulowanie tej kwestii w ustawie wydaje się celowe w związku z trudnościami, które mogą pojawić się w praktyce, a które trudno będzie usunąć w drodze wykładni.

Na akceptację ze względów gwarancyjnych zasługuje zasada rozpoznawania wystąpienia państwa członkowskiego na posiedzeniu, w którym mogą wziąć udział skazany i jego obrońca oraz możliwość wyznaczenia obrońcy z urzędu (art. 611ue § 1), a także fakt, że na wydane postanowienie przysługuje zażalenie (art. 611uf § 2). Zaakceptować należy także zakaz pogarszania sytuacji skazanego w toku dostosowania orzeczenia do prawa państwa wykonania (art. 611ue § 4 *in fine*). Na marginesie zauważyć trzeba, że w uzasadnieniu projektu opis rozwiązań z art. 611ue odniesiony jest omyłkowo do art. 611uf i odwrotnie.

Zauważyć nadto należy, że w treści projektowanego art. 661ug § 3 pkt 2 *in fine* z niezrozumiałych powodów odnosi się podstawę odmowy wykonania orzeczenia do orzeczenia w zakresie przepadku. Biorąc pod uwagę zakres przepisów decyzji ramowej 2008/947/WSiSW, dotyczący szeroko rozumianej probacji zapis ten wydaje się omyłką.

Podsumowanie

Proponowane w projekcie zmiany Kodeksu postępowania karnego wynikają z regulacji zawartych w decyzjach ramowych Rady 2008/909/WSiSW i 2008/947/WSiSW. Projektowane przepisy są zgodne z treścią tych decyzji ramowych oraz spójne z rozwiązaniami przyjętymi już w rozdziałach 65 i 66a – 66d k.p.k. Zważywszy istotę zmian dotyczących podstawowych wolności i praw człowieka, za celowe uznać należy założenie, że projektowane przepisy znajdą zastosowanie do wyroków wydanych po dniu 5 grudnia 2011 r., zaś możliwości przekazania do wykonania orzeczenia lub wykonania orzeczenia dotyczącego obywatela polskiego bez jego zgody powstaną dopiero po upływie 5 lat od tego terminu.

Uwzględniając ponadto obszerną argumentację przedstawioną w uzasadnieniu projektu uznać należy projektowane zmiany za zasadne z uwzględnieniem uwag zawartych w stanowisku Komisji.

(przygotował Michał Laskowski)